

УДК: 330.341.1

Д.В. Солоха

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

В роботі розглянуто підходи до удосконалення методології формування стратегії інноваційного розвитку потенціалу промислового регіону, досліджено концептуальні підходи управління сталим розвитком, подано їх класифікацію, запропоновано показники оцінки такого розвитку.

We consider approaches to improving the methodology of the strategy of innovative capacity in an industrial region, explored the conceptual approaches of sustainable development, given their classification, performance evaluation of the proposed development.

Ключові слова : потенціал, розвиток, регіон, стратегія, інноваційний розвиток, підприємство.

Подальший розвиток ринкового механізму господарювання в регіонах України, поширення міжнародних інтеграційних процесів, формування основних заходів та засад інноваційного розвитку, проголошеного Президентом та Урядом, безпосередньо пов'язані з ефективністю розвитку потенціалу промислових підприємств, тобто з ефективним господарюванням на мікрорівні. Це спричинило багато проблем, які ще, незважаючи на отримані позитивні результати, не можна вважати розв'язаними.

Однією з таких проблем є проблема інноваційного розвитку потенціалу підприємств промислового сектору на регіональному рівні, які функціонують в умовах ринку, оскільки традиційні форми господарювання іноді виступають певним гальмом рушійних інноваційних процесів та вимагають докорінних змін.

Необхідність переходу до нової парадигми управління системою інноватики, як однієї з системоутворювальних в умовах формування основних засад розвитку потенціалу промислових підприємств регіону, які, поєднуючись, створюють потенціал регіону [3], зумовлена інтенсивними змінами, що відбуваються як на внутрішньому, так і на світовому ринках, тобто структурних змін на всіх рівнях дослідження та функціонування економічних систем.

Орієнтація підприємств регіону на довгостроковий інноваційний розвиток надає багатьом із них значні переваги щодо підвищення та сталого підтримання певного рівня ефективності виробництва, розвитку матеріальної бази, залучення інвестиційних ресурсів, кращого доступу продукції на споживчий ринок тощо. Це вимагає формування новітніх підходів щодо вдосконалення економічних методів управління, спрямованих на сталий, інноваційний розвиток у довгостроковій, пролонгованій перспективі.

Недостатня вивченість даної проблеми, потреба теоретичного та практичного дослідження, обґрунтування значення методів щодо формування досконалої системи інновацій як на рівні потенціалу регіону, так і в економічній системі України, визначили проблематику даного дослідження.

Актуальність дослідження вимагає розробки низки заходів щодо удосконалення інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах, теоретичного обґрунтування місця та значення цих процесів у функціонуванні підприємств у ринковій економічній

системі, вивчення особливостей і закономірностей їх господарювання за умов реалізації концепції сталого розвитку, подальшої розбудови ринкового механізму господарювання, що певною мірою супроводжуються ризиком та невизначеністю.

При цьому питання інновацій як чинника забезпечення ефективного функціонування підприємств розглядається як один з важелів структурних перетворень в економіці, який все ще залишається недостатньо вивченим.

Ситуація, яка склалася у вітчизняній економіці, ускладнюється тим, що фінансування досліджень питань та процесів оновлення як одного з важелів ефективного функціонування, здатного забезпечити сталість та навіть інноваційність, за часів планової економіки відбувалося за залишковим принципом, звідси випливає проблема незадовільного стану основних виробничих фондів, відповідності наявних технологій вимогам ринку, світовим технологіям, тощо [2].

Метою даної роботи є дослідження, вивчення теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій щодо удосконалення методології формування стратегії інноваційного розвитку потенціалу регіону в умовах реалізації концепції сталих економічних відносин.

Теоретико-методологічною базою дослідження стали праці сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених, періодичні видання, присвячені питанням розробки стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств, формуванню та ефективним використанням потенціалу регіону тощо. Дослідження виконано в контексті науково-дослідної роботи «Розробка системи управління сталим інноваційним розвитком підприємств» номер державної реєстрації: 0109U003707, яка виконується у Донецькій філії Європейського університету. Даній проблемі присвячені наукові пошуки та численні праці видатних вчених-економістів, зокрема О. Амоши, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Гончарова, А. Кінаха, В. Ландика, В. Пономаренка, О. Пушкаря, О. Савчука, В. Семиноженка, П. Харіва [1–9]. Досліджуючи економічні перетворення у світовій економічній системі, доходимо висновку, що сучасний стан розвитку суспільства перебуває на тому етапі, коли більшість проблем розв'язують на базі швидкої розробки та використання у виробництві новітніх технологічних і організаційних ідей, нової техніки або інакше кажучи, інновацій [9]. У сучасних умовах господарювання проблема забезпечення ефективного сталого, інноваційного функціонування вітчизняних підприємств набуває особливого значення для України, тому що національна економіка проходить період подолання кризи та подальшої розбудови ринкових відносин, що, насамперед, вимагає активізації інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Перед вітчизняними підприємствами одночасно виник цілий комплекс питань, розв'язання яких дасть змогу забезпечити сталий інноваційний розвиток, ефективне використання потенціалу на всіх рівнях вітчизняної економіки у довгостроковій перспективі. Поруч із суб'єктивними причинами, такими, як розрив господарських зв'язків, втрата ринкового позиціонування та ряд інших, існують об'єктивні причини негативного становища вітчизняної економічної системи, до яких, зокрема, можна віднести ту ситуацію, що на початку 90-х рр. ХХ ст. Україна серед 15 республік колишнього Союзу мала найбільш зношені основні фонди, технології по основних галузях виробництва, які відповідали рівню 70–80-х рр. Саме тоді з'являється потреба реалізації нового етапу економічного інноваційного розвитку з урахуванням основних положень концепції

сталого економічного розвитку, прийнятої у 1990 році лідерами провідних країн світу на саміті у Ріо-де-Жанейро [2].

Отже, потрібні зміни як у структурі промислового виробництва, так і в самій парадигмі суспільного довгострокового розвитку, при цьому, на нашу думку, не будь-якого, а перш за все сталого інноваційного.

У плані організації забезпечення процесів розвитку інноваційного потенціалу підприємств країнам із ринковою економікою, які мають намір інтегруватися у великі міжнародні системи, слід орієнтуватися не на механізми господарювання якоїсь окремої держави, а швидше, на перспективи розвитку тих регіонів, в яких вони функціонують, і на вимоги міжнародних угруповань до форм, методів і результатів господарювання [3]. Враховуючи це, можна констатувати, що у виборі моделей господарювання промислових підприємств і регіонів, Україна повинна чітко орієнтуватися на інноваційну модель розвитку і на європейські держави, Європейський союз і країни, які є його членами.

На даному етапі розвитку економіки України законодавство повинне стимулювати проведення установами наукових досліджень і об'єднати сумісні зусилля підприємств і науково-дослідних організацій. Стимулом для розробки і впровадження нових технологій і зразків техніки може бути посилення інноваційної спрямованості пільг із боку держави безпосередньо для провідних підприємств металургії, машинобудування, хімічної промисловості як провідних, базових галузей промисловості України.

На даному етапі проведення дослідження поставлені завдання можна конкретизувати до окремих засад, які складаються з розробки методичних рекомендацій щодо використання інноваційної моделі розвитку потенціалу підприємств та регіонів, формування виробничих потужностей підприємств на стадії науково-технічної підготовки виробництва з урахуванням майбутнього рівня їх використання; використання науково-технічної підготовки виробництва для розвитку інноваційного потенціалу; регламентації державного регулювання інноваційної діяльності підприємств із метою стимулювання; координування співпраці підприємств і фінансово-кредитних установ у їх складі. Виконання поставлених завдань можна об'єднати в єдине завдання щодо створення концептуальної схеми сталого інноваційного розвитку підприємств промислових регіонів України (рис. 1).

На нашу думку, реалізація будь-якої економічної політики для забезпечення соціального й економічного розвитку суспільства, поліпшення екологічного становища країни можливе лише за умови втілення в життя ефективної інноваційної стратегії розвитку регіонів.

При цьому стратегія розвитку інноваційного потенціалу виробничих потужностей промислових регіонів відіграє одну з ключових ролей серед стратегій підприємств, оскільки охоплює всі його ресурси, а також результативна для всіх без винятку аспектів виробничо-господарської діяльності й соціального розвитку суспільства, регіону, держави.

Таким чином, інноваційна стратегія сталого розвитку виробничих потужностей повинна полягати в отриманні якнайкращих економічних результатів, тобто максимальної ефективності в умовах непостійного зовнішнього середовища і відповідно динамічної виробничої системи.

Рис. 1. Концептуальний підхід до управління сталим інноваційним розвитком промислових підприємств регіону [3]

Слід, проте, відзначити, що стратегії розвитку інноваційного потенціалу регіону не вичерпуються лише економічним аспектом. Достатньо обґрунтованим є розгляд ще як мінімум двох аспектів (ознак) класифікації стратегій розвитку інноваційного потенціалу підприємств регіону: інноваційно-організаційного й інноваційного техніко-технологічного (таблиця 1).

Таблиця 1

Класифікація стратегій сталого інноваційного розвитку підприємств на регіональному рівні [2]

		Стратегії розвитку підприємств
Класифікаційна ознака	Економічний	1. Нарощування ВП 2. Інтенсифікація використання ВП 3. Максимальна (оптимальна) економічна ефективність і функціонування динамічної системи ВП
	Організаційний	1. Ліквідація «вузьких» місць 2. Недопущення утворення «вузьких» місць 3. Пропорційний розвиток
	Техніко-технологічний	1. У заготовчих виробництвах: 1.1. Точне литво (у кокіль, під тиском та ін.) 1.2. Порошкова металургія 1.3. Виготовлення спеціальних профілів прокату 1.4. Передові методи штампування, пресування і т.п. 2. У мех. обробці і в складальних роботах: 2.1. Застосування верстатів з ЧПУ 2.2. Використовування оброблювальних центрів 2.3. Робота на роторних лініях 2.4. Організація роботизованих виробництв. 2.5. Гнучкі виробничі системи

Сучасному етапу розвитку економіки повинна відповідати стратегія-програма інноваційно-організаційного розвитку, а не стратегія, що складається з набору окремих заходів. Такою програмою може бути пропорційний сталий інноваційний розвиток виробничих потужностей (ВП), який від самого початку є зорієнтованим на недопущення не тільки переобтяжених роботою місць, але і недовантажених місць. Саме пропорційний сталий інноваційний розвиток як організаційна стратегія найбільшою мірою відповідає економічній стратегії максимальної ефективності використання потенціалу регіону.

Важливо, проте, відзначити, що економічна стратегія максимальної ефективності не може бути зведена до організаційної стратегії пропорційного розвитку інноваційного потенціалу ВП [3; 6]. Зміст економічної стратегії є значно ширшим. Разом з організаційною вона враховує й інноваційні технологічні стратегії на різних стадіях виробництва.

Побудувати строгу схему взаємозв'язків інноваційних техніко-технологічних стратегій розвитку ВП з економічними або організаційними стратегіями неможливо. Водночас проведення досліджень вказаних взаємозв'язків і отримання можливих їх кількісних оцінок дозволить чіткіше визначити значення запланованих технічних заходів із організаційного й економічного розвитку виробничих систем.

Статистична якісна оцінка технічного рівня виробництва підприємства здійснюється в такій послідовності.

По кожному з приведених нижче показників, які вимірюють інноваційно-технічний рівень підприємства (b_1 , b_2 , b_3), визначаються середні значення по всій вибірці підприємств, які аналізуються. Середні значення показників порівнюються з фактичними значеннями досліджуваного підприємства (таблиця 2).

Таблиця 2

Показники оцінки інноваційно-технічного рівня підприємства [3]

Показник	Розрахункова формула
Коефіцієнт положення основних фондів підприємства (b_1)	$b_1 = \frac{ЗОФ}{ПОФ},$ де $ЗОФ$ – залишкова вартість основних фондів (ОФ) підприємства; $ПОФ$ – первинна вартість основних фондів підприємства
Коефіцієнт фондоозброєності праці на підприємстві (b_2)	$b_2 = \frac{СОФ}{Ч},$ де $Ч$ – чисельність промислового виробничого персоналу на підприємстві
Коефіцієнт ефективності використання основних фондів підприємства (b_3)	$b_3 = \frac{V}{ООФ},$ де V_p – об'єм реалізованої продукції на підприємстві

Інноваційна стратегія стадій сталого розвитку потенціалу підприємств може складатися із впровадження таких інновацій, які обов'язково супроводжуються змінами форм власності і методів господарювання, а, можливо, і зумовлюють такі зміни. Однією з істотних ознак інституційних змін можна вважати реалізацію інтеграційних основ співпраці підприємств різних галузей, а також фінансових і кредитно-банківських установ. Такий шлях розвитку інноваційного потенціалу може реалізуватися, зокрема, через утворення промислово-фінансових груп, холдингових компаній, інших видів підприємств, а також малих і середніх підприємств.

Стимулювання сталого розвитку інноваційного потенціалу підприємств має подвійний характер, оскільки передбачає, з одного боку, зацікавленість суб'єкта господарювання в певних організаційно-економічних діях, які матимуть позитивні наслідки для економіки і соціальної сфери держави, в регіоні, а з другого – стимулювання конкретних людей, від діяльності яких і залежить поведінка суб'єкта господарювання.

Можливі різновиди механізмів стимулювання інновацій можуть бути узагальнено представлені таким чином (рис. 2).

Зазначимо, що існують конкретні причини уповільнення темпів освоєння нових видів продукції. Дослідники цього аспекту проблеми, зокрема, відзначають, що серед головних причин, які обмежують попит на основну продукцію промислових підприємств, є [3]: висока ціна власної продукції як наслідок високої вартості сировини і матеріалів (49 %); висока конкуренція з боку аналогічних зарубіжних товарів (23%); висока ціна власної продукції як наслідок високої собівартості власного виробництва (24 %); висока конкуренція

з боку аналогічних вітчизняних товарів (20%); – низька якість продукції, що випускається підприємством (1,5%); – низький рівень дизайну власної продукції (2,5%).

Впровадження результатів дослідження дозволить понизити витрати на НДДКР, і дасть можливість сформувати комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності підприємств, розробки ефективної стратегії такої діяльності в довгостроковій перспективі.

Рис. 2. Різновиди механізмів стимулювання інновацій [6]

У наступних дослідженнях увагу слід сконцентрувати на визначені математичних залежностей та закономірностей забезпечення розробки та реалізації стратегії сталого інноваційного розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств України.

1. *Амоша О.І.* Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2005. – №6 с. 28–32; 2. *Гончаров В.М.* Організація системи формування механізму інноваційного забезпечення економічної безпеки конкурентоздатного підприємства: монографія / В.М. Гончаров, Д.В. Солоха, Я.В. Васюковська, В.Ю. Припотень. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2010. – 416 с. 3. *Гончаров В.М.* Формування організаційно-економічного механізму системи інноваційного розвитку підприємств регіону: монографія / В.М. Гончаров, Ю.Н. Деречинський, В.Ю. Припотень, С.В. Коверга, Д.В. Солоха, В.Я. Козлова, О.В. Беякова. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2009. – 280 с.; 4. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2005. – 336 с.; 5. *Ландик В.И.* Инновационная стратегия предприятия: проблемы и опыт их решения / В.И. Ландик. – К.: Наук. думка, 2006. – 364 с.; 6. *Лепа Н.Н.* Методы и модели стратегического управления предприятием / Н.Н. Лепа НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецьк: ООО «Юго-Восток» Лтд, 2005. – 186 с.; 7. *Пономаренко В.С.* Методы и модели финансового обеспечения развития предприятия: монографія / В.С. Пономаренко, А.И. Пушкаръ. – Х.: ХГЭУ, 2000. – 160 с. 8. *Савчук А.В.* Теоретические основы анализа инновационных процессов в промышленности: монографія / А.В. Савчук, НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецьк, 2006. – 448 с. 9. *Харів П.С.* Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П.С. Харів – Тернопіль: «Економічна думка», 2003. – 326.